

СТАНОВИЩЕ

за конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Културна антропология), обявен в Държавен вестник, бр. 57 от 04.07.2023 г. за нуждите на катедра „Социология“ към Философския факултет на Югозападния университет

от доц. д-р Димитрия Костадинова Спасова, катедра „Културология“, Факултет по изкуствата, Югозападен университет „Неофит Рилски“, професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата

Настоящото становище ми бе възложено на 11 септември 2023 г. на заседание на Научното жури, назначено със заповед на Ректора на Югозападния университет № 1316 от 30.08.2023 г. Единствен кандидат е д-р Жана Христова Пенчева-Маркова. Приложената от кандидата документация съдържа таблици и доказателствен материал за изпълнение на Минималните национални изисквания за Научна обл. 3. Социални, стопански и правни науки и на Допълнителните изисквания за заемане на академични длъжности в Югозападния университет.

I. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

Жана Пенчева-Маркова защитава докторска дисертация в Югозападния университет на тема „Православни храмове от Централна Стара планина през епохата на Възраждането“ през 2014 г. От 2014 до сега тя е натрупала сериозна като обем научната продукция, която напълно съответства на профила на обявения конкурс. Научните публикации са 32 и не повтарят използваните за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. От тях 3 са самостоятелни монографии (хабилитационен труд, книга по дисертационния труд и още една монография); 2 публикации са в научни издания, индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация; 23 са самостоятелни публикации, 2 са в съавторство в сборници и списания с научно рецензиране в България; 1 глава в колективна монография; 1 глава в учебно помагало. Това ѝ дава 685 точки, при изискуем минимум за процедурата от 200.

Д-р Пенчева е участвала с доклад в 27 международни и национални научни форума. Списъкът със забелязани цитирания е 33, от които 2 са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни; 16 са в монографии и колективни томове с научно рецензиране; 15 са в нереперирани списания с научно рецензиране. Общият брой декларираните точки по този показател е 247 при необходими 50.

Кандидатката е участвала в 1 национален научен проект, в 2 научени проекта на Югозападния университет и в 1 международен проект. Част от

богатата библиография, приложена като доказателствен материал към конкурса, е резултат именно на теренните изследвания в рамките на тези проекти. Не на последно място трябва да отбележа и участието ѝ като научен консултант в 3 документални филма за Българската национална телевизия.

Академичната преподавателска дейност на кандидатката е в Югозападния университет. Тя е хоноруван асистент в катедра „История“ на Правно-историческия факултет и в катедри „Културология“ и „Изобразително изкуство“ на Факултета по изкуствата (съответно от 2014, 2016 и 2021 г.). В посочените катедри чете лекции по 7 задължителни и 1 избираема дисциплини и води семинарни упражнения по 2 дисциплини. По всички лекционни курсове кандидатката е разработила учебни програми. При задължителните курсове учебните програми се състоят както от лекции, така и от семинарни упражнения в съотношението, предвидено в Учебния план на съответната специалност. Това гарантира необходимата преподавателска натовареност от лекции и упражнения за заемане на академичната длъжност „доцент“, предвидена в Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Важен акцент от педагогическата дейност на д-р Жана Пенчева-Маркова е работата ѝ със студенти и докторанти, включително в научноизследователски и художественотворчески проекти. Тя е организатор и лектор в 5 изнесени научно-практически семинара и на 4 теренни проучвания за студенти и докторанти, главно от катедра „Културология“.

II Оценка на научните резултати и приноси

Богатата публикационна активност на д-р Жана Пенчева-Маркова в периода 2014-2023 г. показва траен интерес към изследването на църковната проблематика, с основен акцент Югозападна България. Регионът е избран успешно, защото се характеризира със специфично развитие на интериорната декорация на храмовете през втората половина на XIX и началото на XX век. Хабилизационният ѝ труд „Между греха и наказанието“ (2020 г.), е изграден именно върху теренни проучвания на православни паметници на територията на Югозападна България. Основен принос на монографията са визуалните интерпретации и анализът на дидактическата тематика в стенописите на 37 църкви и 3 манастира, както и на предложените паралели от редица паметници от други райони на България и от Северна Гърция, като „визуален морален кодекс“. Различните дидактически сюжети са анализирани като морализаторски сцени, отразяващи съвременното състояние в социалната структура, културната и религиозната ситуация на възрожденското българско общество. Индивидуализирането на греховния живот на вярващите и илюстрирането на наказанията след смъртта дава възможност на фолклоризираното

християнското религиозно изкуство от този период да поддържа моралните норми.

В монографията „Сътворението в образи“ (2021 г.) д-р Пенчева въвежда в научно обръщение 41 възрожденски храма от Югозападна България, в които се наблюдават мотиви от цикъла „Битие“. Впечатляващо е, че от приложените 221 цветни изображения в Албумната част 204 се публикуват за пръв път. Приносни моменти в монографията са също така анализите на сцените на Сътворението, Грехопадението и изгонването от Рая върху иконостасите на посочените църкви, както и направената връзка на цикъла „Шестоднев“ с дидактичните сцени през Възраждането. По този начин тя поставя началото на комплексно изследване на динамиката във визуализацията на един от основните въпроси в християнската религия и на определяне мястото му в иконографските програми в християнските паметници от Югозападна България през периода XVI-XIX в.

Статиите на д-р Пенчева също са плод на многогодишните теренни проучвания в региона на Югозападна България. В тях тя разширява изследванията си в областта на поклонничеството, дарителството, монументалното изкуство и чудотворните аспекти на църковната проблематика. Приносни моменти са:

- включването в научен оборот на неизвестни на науката архивни източници, източници от изобразителното изкуство и поклоннически реликви от църквите в региона на Югозападна България;
- новите интерпретации на вече известни сюжети, върху материали от южните части на Неврокопска епархия;
- обогатяването на данните за механизмите за натрупване на сакралност за българските храмове чрез магически практики, чудотворни лечения, съновидения и др.;
- определянето на мястото на магьосницата във възрожденското общество и разкриване на взаимоотношенията между ортодоксалната църква и алтернативната женска религиозност в региона на Югозападна България.

III Критични бележки и препоръки

Д-р Жана Пенчева-Маркова се е справила със сложна и трудна интердисциплинарна научна задача. Бих могла да препоръчам да продължи да работи в същата посока, като разшири географския и хронологически обхват на изследванията.

IV. Заключение

В заключение, въз основа на анализа на научната, проектна и педагогическата дейност на кандидата, смятам, че д-р Жана Пенчева-Маркова отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, на Правилника за прилагането му и на

Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Тя не само покрива, но и многократно надвишава Минималните национални изисквания и Допълнителните изисквания за заемане на академични длъжности в Югозападния университет. Д-р Пенчева-Маркова е много добре подготвен кандидат, който притежава необходимите качества, компетентности, професионален опит и научни постижения за заемане на академичната длъжност „доцент“ за нуждите на катедра „Социология“ към Философския факултет на Югозападния университет.

Убедено гласувам с „ДА“ и препоръчвам на членовете уважаемото Научно жури и на членовете на Факултетния съвет на Философския факултет да утвърдят кандидатурата на д-р Жана Христова Пенчева-Маркова в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Културна антропология).

23.09.2023 г.

.....
Доц. д-р Димитрия Спасова

ACADEMIC OPINION

on the materials for participation in a competition for the academic position of "Associate Professor", Field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, Professional field 3.1 Sociology, anthropology and cultural sciences, announced in the "State Gazette," No. 57/ 04.07.2023 for the needs of the Department of Sociology at the Faculty of Philosophy of South-West University by Assoc. Prof. Dimitriya Kostadinova Spasova PhD, Department of Cultural Studies, Faculty of Arts, South-West University "Neofit Rilski", Professional field 3.1 Sociology, Anthropology and Cultural Sciences

This Academic opinion was assigned to me on September 11, 2023, at a meeting of the Scientific Jury, appointed by order of the Rector of South-West University № 1316/ 30.09.2023. The only candidate is Zhana Hristova Pencheva-Markova PhD. The presented documents contain tables and evidentiary material for the implementation of the Minimum National Requirements for the Field of higher education 3. Social, economic and legal sciences and the Additional Requirements for Holding Academic Positions in South-West University.

I. Summary data on the scientific production and the activity of the candidate

Zhana Pencheva-Markova defended her PhD dissertation on "Orthodox churches from the Central Stara Planina during the Renaissance" at South-West University in 2014. Since 2014 she has accumulated a significant amount of scientific production, which fully corresponds to the profile of the announced competition. There are 32 scientific publications and they do not repeat those used to acquire the PhD degree. Of these, 3 are independent monographs (habilitation work, a book on the PhD dissertation and another monograph); 2 publications are indexed in world databases with scientific information; 23 are independent publications, 2 are co-authors in peer-reviewed collections and journals in Bulgaria; 1 chapter in a collective monograph; 1 chapter in a tutorial. This gives her score of 685 against the required minimum for the procedure of 200.

Dr. Pencheva has participated in 27 international and national scientific forums. The list of noticed citations is 33, of which 2 are in scientific publications, referenced and indexed in world databases; 16 are in monographs and peer-reviewed collective volumes; 15 are in non-refereed peer-reviewed journals. The total number of declared points for this indicator is 247 against the required 50.

The candidate has participated in 1 national scientific project, in 2 educational projects of South-West University and in 1 international project. Part of the rich bibliography, attached as evidentiary material, is a result of the field researches within these projects. Last but not least, I have to mention her participation as a scientific consultant in 3 documentaries for the Bulgarian National Television.

The candidate's academic teaching activity is at South-West University. She is a part-time assistant in the Department of History of the Faculty of Law and History

and in the Departments of Cultural Studies and Fine Art of the Faculty of Arts (since 2014, 2016 and 2021). In the mentioned departments, she lectures in 7 compulsory and 1 optional disciplines and conducts seminars on 2 disciplines. The candidate has developed curricula for all lecture courses. The curricula of the compulsory courses consist of both lectures and seminar exercises. This guarantees the necessary teaching load of lectures and exercises for the academic position of "associate professor", provided for by the Regulations for the Development of the Academic Staff of South-West University.

An important highlight of Dr. Zhana Pencheva-Markova's pedagogical activity is her work with students and PhD students, including in research projects. She is an organizer and lecturer in 5 scientific and practical seminars and in 4 field studies for students and PhD students, mainly from the Department of Cultural Studies.

II Assessment of scientific results and contributions

The rich publication activity of Zhana Pencheva-Markova PhD in the period 2014-2023 shows an interest in the study of church issues, mainly in Southwestern Bulgaria. The region is chosen successfully because it is characterized by a peculiar development of the temples' interior decoration in the second half of the 19th and the beginning of the 20th century.

Her habilitation work "Between Sin and Punishment" (2020) was written precisely on field studies of Orthodox monuments on the territory of Southwestern Bulgaria. The main contribution of the monograph is the visual interpretations and analysis of the didactic themes in the wall paintings of 37 churches and 3 monasteries, as well as the proposed parallels in a number of monuments from other regions of Bulgaria and Northern Greece, as a "visual moral code". Various didactic subjects are analyzed as moralizing scenes, reflecting the contemporary state of the social structure, the cultural and religious situation of the Renaissance Bulgarian society. The individualization of the sinful life of the believers and the illustration of punishments after death allow the folklorized Christian religious art of this period to uphold the moral norms.

In the monograph "Creation in Images" (2021), Dr. Pencheva introduces 41 revival temples from Southwestern Bulgaria, in which motifs from the "Genesis" cycle are observed. It is impressive that 204 of 221 images attached in the Album section are published for the first time. Contributions in the monograph are also the analyzes of the of the Creation, the Fall and the expulsion from Paradise on the iconostasis of these churches, as well as the connection made of the "Six-day" cycle with the didactic scenes of the Renaissance period. Thus, the ground is created for a complex study of the dynamics in the visualization of one of the main issues of the Christian religion in iconographic programs in the Christian monuments of Southwest Bulgaria during the XVI-XIX centuries.

Dr. Pencheva's articles are also a result of many years of field researches in Southwest Bulgaria. In them, she expands her research into pilgrimage, donation,

monumental art and the miraculous aspects of church issues. Contributing points are:

- the inclusion into scientific circulation of unknown to science archival sources, fine art sources and pilgrim relics from the churches of South-West Bulgaria;
- new interpretations of already known plots, on materials from the southern parts of the Nevrokop Diocese;
- enrichment of data on the mechanisms of sacrality accumulation through magical practices, miraculous healings, dreams, etc.;
- determining the place of the sorceress in the revival society and revealing the relationship between the Orthodox Church and the alternative female religiosity in the region of Southwestern Bulgaria.

III Critical remarks and recommendations

Dr. Zhana Pencheva has researched a complex and difficult interdisciplinary scientific task. I could recommend that she continue to work in the same direction, extending the geographical and chronological framework of her researches.

IV. Conclusion

In conclusion, based on the analysis of the candidate's scientific, project and pedagogical activities, I firmly convinced that Dr. Zhana Pencheva-Markova meets the requirements of the Law for the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Rules for its Implementation and the Regulations for the Development of the Academic Staff of South-West University. Not only meet but exceed the Minimum National Requirements and the Additional Requirements for Holding Academic Positions in South-West University. Dr. Zhana Pencheva-Markova is a very well-prepared candidate with the necessary qualities, competences, professional experience and scientific achievements to occupy the academic position of "associate professor" for the needs of the Department of "Sociology" at the Faculty of Philosophy of the South-West University.

My recommendation to the members of the Scientific Jury and to the Faculty Council of the Faculty of Philosophy is to approve the candidacy of Zhana Hristova Pencheva-Markova PhD in Professional field 3.1 Sociology, Anthropology and Cultural Sciences.

23.09.2023 г.

.....
Assoc. prof. Dimitriya Spasova PhD